

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลผู้กระทำความผิด ที่เป็นเด็กและเยาวชน

Community Participation in Child and Juvenile Delinquents Care

ปพนธีร์ ธีระพันธ์¹

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา 140 หมู่ 4 ตำบลเขาopusข้าง อำเภอเมือง
จังหวัดสงขลา 90000 เมล์ติดต่อ: Papontee_god@hotmail.com

Papontee Teeraphan

Faculty of Law Thaksin University, Songkhla Campus, 140, Moo 4, Khoa-Roob-Chang,
Muang, Songkhla, 90000, E-mail: Papontee_god@hotmail.com

ภาณุวัฒน์ ปานแก้ว²

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตพัทลุง 222 หมู่ 2 ตำบลบ้านพร้าว อำเภอป่าพะยอม
จังหวัดพัทลุง 93210 เมล์ติดต่อ: Poundpanuwat777@gmail.com

Panuwat Pankaew

Faculty of Law Thaksin University, Phatthalung Campus, 222, Moo 2, Ban Phao, Pa Pha Yom,
Phatthalung, 93210, E-mail: Poundpanuwat777@gmail.com

Received: August 4, 2020; Revised: January 14, 2021; Accepted: January 29, 2021

บทคัดย่อ

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้กำหนดให้ชุมชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนการประชุมเพื่อจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เด็กและเยาวชนทั้งในชั้นก่อนฟ้องคดีและหลังฟ้องคดี อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมของชุมชน

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา (Faculty of Law Thaksin University, Songkhla Campus).

² อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตพัทลุง (Faculty of Law Thaksin University, Phatthalung Campus).

ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ยังคงมีปัญหา 3 ประการ คือ (1) ปัญหาการให้ดุลยพินิจแก่ผู้อำนวยการสถานพินิจ และคุ้มครองเด็กและเยาวชนในการเชิญผู้แทนชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแผนแก้ไข บำบัดฟื้นฟู (2) ปัญหารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก และเยาวชน (3) ปัญหาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก และเยาวชน ด้วยเหตุนี้จึงควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยกำหนดให้ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนไม่มีดุลยพินิจในการเชิญผู้แทนชุมชนเข้าร่วมในการประชุมเพื่อจัดทำ แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู แต่ควรกำหนดให้ผู้แทนชุมชนเป็นกรรมการและเข้าร่วมในการประชุม เพื่อจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้โดยตรง และไม่จำกัดรูปแบบของการมีส่วนร่วมไว้ในขั้นตอน ของการวางแผนและการปฏิบัติเท่านั้น แต่ควรให้ชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในขั้นตอนของ การติดตามและประเมินผลด้วย รวมทั้ง ควรปรับปรุงหรือพัฒนานกฎหมายเพื่อให้ชุมชนมี ส่วนร่วมในการดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนดังเช่นที่ชุมชนมีความคาดหวังและ มีความพร้อม

คำสำคัญ: กฎหมายเด็กและเยาวชน การมีส่วนร่วม ชุมชน

Abstract

Juvenile and Family Court and Procedure Act B.E. 2553 (2010), allows a community to participate in the process of rehabilitation plan-making in both pre-trial and post-trial. Public participation under the law, however, still has 3 problems. Firstly, it is the problem that the discretion of the director of juvenile observation and protection center is allowed to use to invite the community representative to join the rehabilitation plan making meeting. Secondly, it is the problem of the form of participation to care for the child and juvenile delinquents. Thirdly, it is the level of that community participation in child and juvenile delinquents' care. Therefore, Juvenile and Family Court and Procedure Act B.E. 2553 (2010) should be amended to develop and encourage community participation in child and juvenile delinquents care by not giving the discretion to the director of juvenile observation and protection center. It should order the community representative to be a committee and to join the rehabilitation plan making meeting. There also should not be a limitation in the process of plan-making and action taking only, but following-up and assessment should be freely allowed. The law, moreover, should be amended or developed to allow the community to care for the child and juvenile delinquents as they expected and are ready.

Keywords: Juvenile Law, Participation, Community

1. บทนำ

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นผู้กระทำความผิด (Juvenile Justice) ของประเทศไทยแยกออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั่วไปตั้งแต่ปี พ.ศ. 2494³ กระทั่งปัจจุบันเป็นเวลากว่าหกสิบปีแล้วที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญามีลักษณะเฉพาะนี้ได้พัฒนาและเปลี่ยนแปลงรูปแบบและมาตรการให้เหมาะสมและเป็นไปโดยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน โดยเป็นที่ยอมรับทั่วไปว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนมีลักษณะเฉพาะ เนื่องจากวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนนั้นไม่ได้มีขึ้นเพื่อการแก้แค้นทดแทนหรือข่มขู่ยับยั้งเป็นหลัก แต่มีขึ้นเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนซึ่งยังขาดด้วยวิวุฒิ คุณวุฒิ ความยับยั้งชั่งใจ รวมถึงมีความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ การใช้การลงโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนจึงไม่ใช่สิ่งที่พึงปรารถนาเพื่อยับยั้งการกระทำความผิด⁴ แต่กลับก่อให้เกิดผลเสีย เช่น เป็นตราบาป หรือเป็นการตัดอนาคตของเด็กและเยาวชนที่จะก้าวขึ้นเป็นกำลังสำคัญของประเทศในอนาคตอีกด้วย

ปัจจุบันกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศไทยได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เป็นหลัก โดยมีการกำหนดมาตรการพิเศษต่าง ๆ เพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนและรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมส่วนรวมไปพร้อม ๆ กัน

มาตรการทางกฎหมายที่โดดเด่นในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มีหลายมาตรการด้วยกัน เช่น การเบี่ยงเบนคดีในชั้นสอบสวน (Diversion in Investigation Stage)⁵ มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา (Special Measure in lieu of Criminal Prosecution) อันประกอบด้วยการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูก่อนฟ้องคดีและการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี (Rehabilitation Plan)⁶

³ ผ่านการประกาศใช้กฎหมาย 2 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494.

⁴ หยุต แสงอุทัย, *คำอธิบายกฎหมายศาลเด็ก* (พระนคร: สำนักงานปรชานิติ, 2494), 4-6.

⁵ โปรดดูพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553, มาตรา 69/1.

⁶ โปรดดูพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553, มาตรา 86 และ 90.

การเปลี่ยนโทษและการใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน (Commutation and Application of Measures for Child and Juvenile)⁷ เป็นต้น มาตรการต่าง ๆ เช่นว่านี้ล้วนแต่เป็นผลมาจากการพัฒนาผ่านประสบการณ์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในองค์กรต่าง ๆ ทั้งตำรวจ อัยการ ศาล สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ตลอดระยะเวลาเกือบเจ็ดสิบปีทั้งสิ้น

มาตรการทางกฎหมายสำคัญประการหนึ่งภายใต้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 คือ การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลแก้ไขบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนด้วยเช่นกัน โดยได้บัญญัติอย่างชัดเจนในมาตรา 87 วรรคแรก ซึ่งเป็นบทบัญญัติสำคัญหนึ่งในกระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูในชั้นก่อนฟ้องคดีและหลังฟ้องคดีโดยกำหนดว่า “ในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 86 ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจเชิญฝ่ายเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด ฝ่ายผู้เสียหาย และนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์เข้าร่วมประชุม และหากเห็นสมควรอาจเชิญผู้แทนชุมชนหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิด หรือพนักงานอัยการด้วยก็ได้ ทั้งนี้ จะต้องจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้แล้วเสร็จและเสนอให้พนักงานอัยการพิจารณาภายในสามสิบวันนับแต่วันที่เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำ” อาจกล่าวได้ว่า บทบัญญัตินี้ดังกล่าวถือเป็นความก้าวหน้าในทางกฎหมายที่อาศัยกลไกของการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนทางหนึ่ง

การมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการ เช่น ช่วยเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจ ช่วยให้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจที่ครบถ้วนรอบคอบมากขึ้น ลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา และช่วยให้สมาชิกในชุมชนไม่วางเฉยและมีความกระตือรือร้นในการช่วยให้เกิดผลในทางปฏิบัติ รวมถึง ช่วยทำให้ผู้ใช้อำนาจรัฐมีความใกล้ชิดกับประชาชน เป็นต้น⁸

อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติบทบัญญัติของการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศไทยมีสภาพปัญหา 3 ประการ คือ ปัญหาการให้ดุลยพินิจแก่เจ้าหน้าที่รัฐในการเชิญผู้แทนชุมชน เพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแผนแก้ไข

⁷ โปรดดูพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553, มาตรา 142-145.

⁸ สติโชค เดชภิบาล, “การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมบริเวณพื้นที่ป่าชายเลน: ศึกษาเฉพาะชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดภูเก็ต,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554), 27-28.

น้ำบาดพื้นฟู ปัญหารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือชุมชนในการดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน และปัญหาระดับของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน ปัญหาดังกล่าวส่งผลให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศไทยดำเนินไปอย่างไม่เต็มประสิทธิภาพ อันจะส่งผลต่อการรักษาสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิด การรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชนและประเทศชาติในท้ายที่สุด⁹ คณะผู้วิจัย จึงมีข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศไทย รักษาสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน และรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม รวมถึงลดการกระทำความผิดซ้ำต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ (1) เพื่อศึกษาความเป็นมา แนวคิด และหลักเกณฑ์ทางกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน (2) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนของประเทศไทย และ (3) เพื่อหาข้อเสนอแนะในการพัฒนากฎหมายเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนที่แท้จริง

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) ซึ่งมีทั้งการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยเริ่มต้นจากการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเน้นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เอกสาร บทความ วิทยานิพนธ์ รายงานการประชุม เว็บไซต์ และบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ และดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้แทนชุมชน ซึ่งประกอบด้วยกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านในภาคต่าง ๆ ทั้ง 6 ภาคทั่วประเทศ จำนวน 6 คน โดยเน้นการค้นหาข้อมูลและความเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์และบทบาทของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน นอกจากนี้ ยังได้ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ใช้อำนาจในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน จำนวน 6 คน อันประกอบด้วย ผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัว จำนวน 2 คน อัยการคดีเยาวชนและครอบครัว จำนวน 2 คน ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จำนวน 2 คน โดยเน้นการค้นหาข้อมูลและความเห็นเกี่ยวกับ

⁹ Steven M. Cox, Jennifer M. Allen, Robert D. Hanser, and John J. Conrad, *Juvenile Justice: A Guide to Theory, Policy, and Practice*, 7th ed. (California: SAGE Publications, 2011), 4.

การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนภายใต้กฎหมายของประเทศไทยฉบับปัจจุบัน จากนั้นจึงใช้การศึกษาเชิงปริมาณเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม (Questionnaire) จากกลุ่มตัวอย่าง โดยในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดขอบเขตเชิงพื้นที่ไว้ ได้แก่ พื้นที่ประเทศไทย โดยมีประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชากรที่อาศัยในประเทศไทย จำนวน 66,413,979 คน¹⁰ และมีกลุ่มตัวอย่าง คำนวณตัวอย่างจากสูตรของ Taro Yamane¹¹ ที่ระดับความเชื่อมั่นที่ 95% ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 399.9975 ตัวอย่าง โดยคณะผู้วิจัยปัดเป็นจำนวน 400 ตัวอย่าง การสุ่มตัวอย่างสำหรับกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มตามสัดส่วนประชากรในแต่ละภาค และเลือกตัวแทนครัวเรือนที่จะตอบแบบสอบถามตามความสมัครใจของตัวอย่าง

ตาราง 1 จำนวนกลุ่มตัวอย่าง แยกตามภาค

ภาค	จำนวนประชากร (คน)	จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่สุ่ม (คน)
เหนือ	6,341,973	38
กลาง	20,352,208	122
ตะวันออกเฉียงเหนือ	22,015,239	133
ใต้	9,454,193	57
ตะวันออก	4,795,912	29
ตะวันตก	3,454,454	21
รวม	66,413,979	400

ข้อมูลที่ได้รับถูกนำมาแสดงผล แล้วนำมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลเชิงคุณภาพ

ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมทั้ง 3 วิธี คณะผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์โดยนำข้อมูลที่ได้จากเอกสารมาวิเคราะห์แยกแยะและสรุปหาสาระสำคัญตามขอบเขตเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน และนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาใช้วิเคราะห์ประกอบกับข้อมูลจากเอกสารตามประเด็นหัวข้อที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของงานวิจัย แล้วจึงนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติ

¹⁰ ราชกิจจานุเบกษา, “ประกาศสำนักทะเบียนกลาง เรื่อง จำนวนราษฎรทั่วราชอาณาจักรตามหลักฐานการทะเบียนราษฎร ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2561,” 8 เมษายน 2562.

¹¹ Taro Yamane, *Statistics: An Introductory Analysis*, 2nd ed. (New York: Harper and Row, 1973), 727-728.

พื้นฐาน ซึ่งได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) มาร่วมวิเคราะห์ตามกรอบของวัตถุประสงค์

ทั้งนี้ในการวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยงของข้อมูลทั้งหมด คณะผู้วิจัยใช้วิธีการประสมประสานข้อมูลเข้าด้วยกัน และใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามขอบเขตที่กำหนดไว้

2. ผลการวิจัย

การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนเป็นปัญหาหนึ่งซึ่งมีความสำคัญในทุก ๆ ประเทศ เนื่องจากเด็กและเยาวชนเหล่านั้นเป็นหนึ่งในทรัพยากรที่มีค่าและจะกลายเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าในอนาคต ประเทศต่าง ๆ จึงมีการออกแบบกระบวนการ วิธีการ และกลไกต่าง ๆ ในการดำเนินการกับเด็กและเยาวชนผู้ฝ่าฝืนกฎหมาย โดยการจัดการเช่นนั้นจะวางอยู่บนพื้นฐานของการมุ่งเน้นแก้ไขปรับเปลี่ยนพฤติกรรม มิใช่การเอาตัวมาลงโทษให้สาสมกับความผิด¹²

ในอดีตประเทศไทยเริ่มพยายามหาวิธีการที่จะแก้ไขปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยถูกบัญญัติไว้ในกฎหมายหลายฉบับด้วยกัน กระทั่งในปี พ.ศ. 2494 จึงได้มีการแยกกระบวนการที่ใช้ดำเนินการกับเด็กและเยาวชนที่ฝ่าฝืนกฎหมายออกจากกระบวนการดำเนินการในคดีอาญาทั่วไป การแยกกระบวนการครั้งนี้ ทำให้เกิดการจัดตั้งองค์กรสำคัญต่าง ๆ ขึ้นทำหน้าที่ในกระบวนการ เช่น ศาลคดีเด็กและเยาวชน และสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เป็นต้น นอกจากนี้มาตรการต่าง ๆ ที่องค์กรเหล่านี้สามารถใช้ได้นั้นยังได้ถูกกำหนดไว้โดยกฎหมายเฉพาะด้วยเช่นกัน¹³

ในปัจจุบันกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศไทยมีอายุประมาณเจ็ดสิบปีและมีกฎหมายที่ใช้เป็นกรอบกำหนด คือ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ภายใต้หลักการสำคัญว่าเด็กและเยาวชนไม่ใช่อาชญากร แต่เป็นบุคคลซึ่งยังมีวัยและวุฒิภาวะน้อยกว่าผู้ใหญ่ปกติ มีความตระหนักรู้ถึงผลที่จะเกิดขึ้นเมื่อลงมือกระทำความผิดที่น้อยกว่าบุคคลทั่วไป ด้วยการคงไว้ซึ่งหลักการสำคัญดังกล่าว ทำให้กลไกต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับ

¹² คณิต ณ นคร, *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*, พิมพ์ครั้งที่ 9 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2561), 673.

¹³ อัจฉริยา ชูตินันท์, *กฎหมายเกี่ยวกับคดีเด็ก เยาวชน และคดีครอบครัว*, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2552), 34-36.

เด็กและเยาวชนในประเทศไทยยังคงได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายของเด็กและเยาวชน แล้วจึงส่งเสริมให้บุคคลเหล่านั้นกลับเข้าใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติอีกครั้ง¹⁴

ความพยายามในการแยกและพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยยิ่งดูมีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้นเมื่อประเทศไทยได้เข้าผูกพันต่อพันธกรณีภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) ซึ่งกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในปกป้องสิทธิของเด็กในด้านต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงสิทธิของเด็กในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ต้องดำรงอยู่ภายใต้ผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก¹⁵

หลักการสำคัญภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก นอกจากองค์การของรัฐหรือเอกชนต่าง ๆ จะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็กแล้ว องค์การเหล่านั้นยังจะต้องคำนึงถึงความปลอดภัยที่จะส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคมและการมีบทบาทเชิงสร้างสรรค์ของเด็กในสังคม และหากกระทำได้จะต้องกำหนดมาตรการพิเศษซึ่งไม่ใช่กระบวนการยุติธรรมในศาลอีกด้วย¹⁶ ซึ่งในปัจจุบันภายใต้กรอบคิดของกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายใน กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศไทยได้นำแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มาบัญญัติในรูปของกฎหมายโดยมุ่งอำนวยความสะดวกที่ต้องการให้ทุกฝ่ายซึ่งได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดได้กลับคืนสู่สภาพดีเช่นเดิมและมีการสร้างความสมานฉันท์ในสังคมเป็นเป้าหมายสุดท้ายอีกด้วย¹⁷

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ภายใต้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศไทยให้ความสำคัญกับผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด บุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงชุมชนซึ่งได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชน โดยบุคคลต่าง ๆ เหล่านี้จะมีบทบาทเชิงรุกในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการกระทำความผิดร่วมกับหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ตามกฎหมาย¹⁸ และเมื่อพิจารณาอย่างละเอียด จะพบว่า กระบวนการ

¹⁴ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553, มาตรา 119.

¹⁵ Convention on the Rights of the Child, Article 3

¹⁶ Convention on the Rights of the Child, Article 40.

¹⁷ Heinz Messmer, and Hans-Uwe Otto, Restorative Justice on Trial: Pitfalls and Potentials of Victim-Offender Mediation-International Research Perspectives, (Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 1992), 2-4.

¹⁸ United Nations, *Handbook on Restorative Justice Programmes* (New York: United Nations Publication, 2006), 7.

ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของประเทศไทยเป็นหนึ่งในรูปแบบของงานยุติธรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้กับสังคมหรือชุมชน ซึ่งต้องการความร่วมมือของบุคคลที่เกี่ยวข้องข้างต้นทั้งหมด

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีข้อดีหลายประการ โดยเฉพาะกับการเยียวยาความเสียหาย ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ¹⁹ เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จะไม่เน้นการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ แต่ปรารถนาจะแก้ไขพฤติกรรมซึ่งทำให้เกิดความเสียหายจากการฝ่าฝืนต่อกฎหมาย กลไกต่าง ๆ ที่ถูกนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จะมีขึ้นภายใต้การหาทางออกร่วมกันกับทุกฝ่ายเพื่อป้องกันการกระทำความผิดไม่ให้เกิดขึ้นอีก โดยในปัจจุบันกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ภายใต้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศไทยเป็นรูปแบบการประชุมกลุ่มแบบครอบครัว²⁰ โดยถูกกำหนดหลักเกณฑ์สำคัญไว้ในมาตรา 86 และมาตรา 90 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

ภายใต้การดำเนินการตามมาตรา 86 และมาตรา 90 กฎหมายเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน ซึ่งการเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอื่น ๆ ได้ร่วมใช้อำนาจกับรัฐและยังเป็นการเพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจของหน่วยงานของรัฐให้ดีขึ้น รวมถึง สร้างการยอมรับร่วมกันของทุกฝ่ายอีกด้วย นอกจากนี้การเปิดโอกาสให้บุคคลหรือชุมชนอื่นนอกเหนือจากหน่วยงานของรัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการตามมาตรา 86 หรือ 90 นั้น นับว่าเป็นเรื่องใหม่ซึ่งต้องการจิตสำนึกและการร่วมมือร่วมใจกันอย่างเต็มใจเต็มกำลังตามความรู้ความสามารถของประชาชนในชุมชนที่จะแก้ไขปัญหการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษา ทบทวน และวิเคราะห์เกี่ยวกับบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนของประเทศไทยข้างต้น พบว่า ยังคงมีปัญหา 3 ประการ ซึ่งแยกอธิบายได้ ดังนี้

2.1 ปัญหาการให้ดุลยพินิจกับเจ้าหน้าที่รัฐในการเชิญผู้แทนชุมชนเพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

แม้ว่าการเปิดโอกาสให้บุคคลหรือชุมชนนอกเหนือจากหน่วยงานของรัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในชั้นก่อนฟ้องคดีตาม

¹⁹ Gerry Johnstone, *Restorative Justice: Ideas, Values, Debates* (Devon: Willan Publishing, 2002), 21-25.

²⁰ Gerry Johnstone, and Daniel W. Van Ness, *Handbook of Restorative Justice* (Devon: Willan Publishing, 2007), 482.

มาตรา 86 หรือในชั้นหลังฟ้องคดีตามมาตรา 90 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 นั้น จะเป็นการให้เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิด ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าไม่ใช่เฉพาะหน่วยงานภาครัฐเท่านั้นที่จะเข้ามามีบทบาทในการแก้ไขปัญหาการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนในชุมชน แต่ในขณะเดียวกันคณะผู้วิจัยกลับพบว่า การกำหนดให้ผู้แทนชุมชนหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดตามมาตรา 87 เข้ามาร่วมแก้ไขบำบัดฟื้นฟูโดยเปิดโอกาสผู้อำนวยการสถานพินิจใช้ดุลยพินิจในการเชิญผู้แทนชุมชนหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดเข้ามาร่วมในการประชุมเพื่อจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนั้นเป็นการเปิดโอกาสให้มีการใช้ดุลยพินิจซึ่งปราศจากกฎเกณฑ์ที่แน่นอน ทั้งยังไม่ได้มีบทบังคับและสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งในทางปฏิบัติการใช้ดุลยพินิจของผู้อำนวยการสถานพินิจจะมีความแตกต่างและหลากหลายขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล²¹ ก่อให้เกิดปัญหาของการไร้ซึ่งความยืดหยุ่นของการมีส่วนร่วมโดยชุมชนหรือประชาชนในชุมชนผู้ได้รับผลจากการกระทำความผิดและอาจต้องเป็นสังคมแห่งการรับตัวผู้กระทำความผิดกลับไปใช้ชีวิตในอนาคตอีกด้วย²²

นอกจากนี้ ปัญหาทางกฎหมายซึ่งให้ดุลยพินิจแก่เจ้าหน้าที่รัฐในการเชิญผู้แทนชุมชนเพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูพฤติกรรมเด็กและเยาวชนยังได้สะท้อนถึงความไม่สอดคล้องกับแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1) แนวคิดการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมที่ดีจะต้องเกิดจากการที่ภาครัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในชุมชนในรูปของการวางแผน ดำเนินการ ประเมินผล และรับประโยชน์ ซึ่งขั้นตอนต่าง ๆ เหล่านี้ อาจมีรูปแบบทางตรง ทางอ้อม หรือโดยการเปิดโอกาสก็ได้²³ ซึ่งเมื่อพิจารณาบทบัญญัติในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 แล้ว ก็จะพบว่า การเปิดโอกาสโดยกำหนดตัวบุคคลตามมาตรา 87 นั้น เป็นการเปิดโอกาสผ่านการชักจูงหรือบังคับโดยผู้อำนวยการสถานพินิจ ซึ่งการมีส่วนร่วมลักษณะนี้ ไม่สามารถเกิดขึ้นได้เลยหากผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาแล้วเห็นว่าไม่ควรเชิญผู้แทนชุมชนหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบจาก

²¹ ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, สัมภาษณ์โดยคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ม.ป.ท., มกราคม 2563 และพฤษภาคม 2563.

²² ผู้แทนชุมชน, สัมภาษณ์โดยคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ม.ป.ท., กันยายน 2562 - พฤษภาคม 2563.

²³ นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์, *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา* (กรุงเทพฯ: คัดดีโสการพิมพ์, 2527), 179.

การกระทำความผิดเข้ามาร่วมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน

2) แนวคิดเกี่ยวกับยุติธรรมชุมชน ยุติธรรมชุมชนเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับการป้องกันอาชญากรรม รวมถึงการอำนวยความสะดวกโดยวิธีการที่แตกต่างไปจากการใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติ มีจุดมุ่งหมายเพื่อคุณภาพชีวิตและสังคมที่ดีขึ้น โดยยุติธรรมชุมชนมีรากฐานและต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชน องค์กรในชุมชน และกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยที่ยุติธรรมชุมชนมีวัตถุประสงค์ปลายทางซึ่งกว้างกว่ากระบวนการยุติธรรมสามัญที่ให้ความสำคัญกับเหยื่อและต้องการฟื้นคืนความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชนหรือสังคมภายหลังจากที่อาชญากรรมเกิดขึ้น โดยยุติธรรมชุมชนต้องการควบคุมการกระทำความผิดและพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์โดยเน้นผลปลายทางที่จะเกิดขึ้นในระดับชุมชนผ่านการเลือกวิธีการที่เหมาะสมในการลงโทษผู้กระทำความผิดอีกด้วย²⁴

นอกจากนี้ ยุติธรรมชุมชนยังให้ความสำคัญกับการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยเน้นการทำงานในเชิงรุก และเน้นการใช้ความสามารถในการแก้ปัญหามาของชุมชนโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของหุ้นส่วนในชุมชนเพื่อแก้ปัญหาล้วนรวมที่ให้องค์กรในชุมชนทุกองค์กรเป็นหุ้นส่วนดำเนินงานร่วมกันเป็นหนึ่งเดียว²⁵

ดังนั้น การเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการสถานพินิจใช้ดุลยพินิจในการเชิญผู้แทนชุมชนหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดเข้ามาร่วมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนนั้น ย่อมเท่ากับว่ากฎหมายมิได้คำนึงถึงการให้ความสำคัญต่อบทบาทของประชาชนในฐานะหุ้นส่วนในชุมชนซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบต่อการทำให้ความมั่นคงปลอดภัยของสาธารณะหมดไป

บทบัญญัติซึ่งให้ดุลยพินิจกับเจ้าหน้าที่รัฐในการเชิญผู้แทนชุมชนเพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูพฤติกรรมเด็กและเยาวชนยังได้สะท้อนถึงความไม่สอดคล้องกับหลักการสำคัญของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก กล่าวคือ นอกจากอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กจะต้องการรักษาผลประโยชน์สูงสุดของเด็กซึ่งมีอายุต่ำกว่า 18 ปี ที่เป็นผู้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนแล้ว กฎหมายระหว่างประเทศดังกล่าวยังได้ให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคมอีกด้วย ดังนั้นการที่บทบัญญัติตามมาตรา 87 แห่งพระราชบัญญัติ

²⁴ David R. Karp and Todd R. Clear, *Community Justice: A Conceptual Framework* (Washington, DC: United States Department of Justice, Office of Justice Programs, National Institute of Justice, 2000), 324.

²⁵ กรรณ นาควิเชตร, การศึกษารูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน (กรุงเทพฯ: กรมคุมประพฤติ, 2554), 18-20.

ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เปิดโอกาสให้มีการใช้ดุลยพินิจโดยผู้อำนวยการสถานพินิจได้นั้น ย่อมเท่ากับว่าเป็นการตัดความเชื่อมโยงระหว่างเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิดออกจากชุมชนหรือสังคม ซึ่งความเชื่อมโยงนี้สามารถพัฒนาไปสู่การส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำความผิดได้หากอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้แทนชุมชนซึ่งอาจเป็นผู้นำชุมชนหรือบุคคลที่ชุมชนเคารพและนับถือในการร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการสอดส่องการปฏิบัติเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ร่วมประเมินผล และประเมินประสิทธิภาพของการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู และร่วมกันรับประโยชน์จากความสำเร็จของการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนั้นเอง²⁶

หากพิจารณาเปรียบเทียบหลักเกณฑ์ทางกฎหมายของต่างประเทศ จะพบว่า หลักเกณฑ์ทางกฎหมายของรัฐเวสเทิร์นออสเตรเลีย ประเทศออสเตรเลีย มลรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศฟิลิปปินส์นั้น กำหนดรายละเอียดซึ่งมีทั้งบทบัญญัติที่บังคับไม่ให้มีการใช้ดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐและบทบัญญัติที่เปิดโอกาสให้ใช้ดุลยพินิจได้ ดังนี้

ในรัฐเวสเทิร์นออสเตรเลีย ประเทศออสเตรเลีย กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กได้บัญญัติไว้ใน Young Offenders Act 1994 โดยกำหนดให้จัดตั้งคณะกรรมการพิจารณาการปล่อยตัวจากการสอดส่องดูแล (Supervised Release Review Board) ซึ่งประกอบด้วยกรรมการ 6 คน โดยมีประธาน 1 คน และกรรมการอื่นอีก 2 คน ซึ่งได้รับแต่งตั้งโดยผู้ว่าการรัฐ และกรรมการ 1 คน ซึ่งจะต้องเป็นผู้มีความเข้าใจเกี่ยวกับผลประโยชน์ของเหยื่อที่ได้รับจากการกระทำความผิดและได้รับแต่งตั้งโดยผู้ว่าการรัฐ ผู้บริหารของกรมบริการสาธารณะ 1 คน และเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ถูกเสนอชื่อโดยผู้บัญชาการตำรวจ อีก 1 คน โดยคณะกรรมการข้างต้นยังจะต้องมีคุณสมบัติพิเศษอย่างน้อย คือ กรรมการอย่างน้อย 1 คนจะต้องมีภูมิหลังที่เกี่ยวข้องกับอะบอริจินและได้รับการแต่งตั้งจากองค์กรชุมชนอะบอริจิน และกรรมการอย่างน้อยอีก 1 คนจะต้องได้รับการแต่งตั้งผ่านการเสนอชื่อโดยองค์กรชุมชน²⁷ ด้วยเหตุที่บทบัญญัติแห่งกฎหมายบังคับให้กรรมการอย่างน้อย 1 คน จะต้องได้รับการแต่งตั้งผ่านการเสนอชื่อโดยองค์กรชุมชนนี้ แสดงให้เห็นถึงความยึดโยงกับชุมชนและยังแสดงให้เห็นถึงความประสงค์ที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างชัดเจน

นอกจากนี้ Young Offenders Act 1994 ยังได้กำหนดให้ประชาชนและชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กได้อีกช่องทางหนึ่ง โดยกำหนดให้บุคคลใน

²⁶ ผู้แทนชุมชน, สัมภาษณ์โดยคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ม.ป.ท., กันยายน 2562 - พฤษภาคม 2563.

²⁷ Young Offenders Act 1994, Section 152.

ชุมชนอาจได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้สอดส่องผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กซึ่งปฏิบัติตามคำสั่งในชุมชนได้อีกด้วย²⁸ การเปิดโอกาสเช่นนี้ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในการใช้ดุลยพินิจเพื่อพิจารณาและมีคำสั่งดังกล่าว จึงอาจกล่าวได้ว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายของรัฐเวสเทิร์น ออสเตรเลียนี้มีทั้งบทบัญญัติที่ไม่เปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจใช้ดุลยพินิจและเปิดโอกาสให้ใช้ดุลยพินิจในการเชิญตัวแทนของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กในขั้นตอนต่าง ๆ ได้

ในมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กได้บัญญัติไว้ใน Welfare and Institutions Code โดยกำหนดให้ประชาชนและชุมชนอาจเข้ามามีส่วนร่วมในการเข้าเป็นคณะกรรมการในชุดต่าง ๆ หลายคณะ เช่น คณะกรรมการด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็ก (Juvenile Justice Commission) คณะกรรมการป้องกันการกระทำความผิดของเด็ก (Delinquency Prevention Commission) และสภาสาธารณะ (Public Council) แต่ที่กฎหมายกำหนดการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้เด่นชัดที่สุด ก็คือ สภาสหองค์กรด้านความร่วมมือในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็ก (Multiagency Juvenile Justice Coordinating Council) ซึ่ง Welfare and Institutions Code กำหนดให้มีกรรมการที่มาจากตัวแทนของชุมชนที่เป็นที่รู้จักอย่างน้อย 1 คนอีกด้วย²⁹

นอกจากนี้ กฎหมายดังกล่าวของมลรัฐแคลิฟอร์เนียยังกำหนดให้ประชาชนหรือชุมชนอาจมีส่วนร่วมในการดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กได้โดยตรงผ่านการดูแลสอดส่องและให้คำปรึกษา โดยประชาชนจะรับหน้าที่ในการดูแลสอดส่องว่าผู้กระทำความผิดได้ปฏิบัติตามโปรแกรมการควบคุมสำหรับเด็กหรือไม่³⁰ การติดตามสอดส่องนี้จะทำให้มั่นใจว่าเด็กได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขก่อนได้รับการปล่อยตัวและไม่ได้มีกระทำความผิดใด ๆ อีก อย่างไรก็ตาม การเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานนั้นจะอยู่ภายใต้การใช้ดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐทำนองเดียวกันกับประเทศไทย

ในประเทศฟิลิปปินส์ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กได้บัญญัติไว้ใน Juvenile Justice and Welfare Act of 2006 โดยมาตรการสำคัญในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กประการหนึ่งซึ่งไม่เปิดโอกาสให้มีการใช้ดุลยพินิจจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ก็คือ การจัดตั้งสภาท้องถิ่นเพื่อการปกป้องเด็ก (Local Council for the Protection of Children) ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกที่ถูกคัดเลือกมาจากชุมชนต่าง ๆ โดย

²⁸ Young Offenders Act 1994, Section 94.

²⁹ Welfare and Institutions Code, Section 749.22.

³⁰ Welfare and Institutions Code, Section 841-842.

มีตัวแทนจากภาคเยาวชนรวมอยู่ด้วย นอกจากนี้ในสมมติกล่าวยังมีตัวแทนจากองค์กรเอกชน ซึ่งดำเนินงานหรือมีความเกี่ยวข้องกับสวัสดิภาพของเด็กรวมอยู่ด้วยเช่นกัน³¹

มาตรการทางกฎหมายของประเทศฟิลิปปินส์ที่เปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ของรัฐพิจารณา และใช้ดุลยพินิจเพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมนั้น ประกอบด้วยมาตรการในการดำเนินการตาม โปรแกรมป้องกันการทำคามผิด ซึ่งมีทั้งแบบที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของครอบครัวของเด็กและอาศัยโรงเรียนหรือชุมชน เช่น การบริหารจัดการด้านโรงเรียนหรือด้านวินัย การบริหารจัดการในชั้นเรียน การควบคุมตนเอง การดูแลหลังเลิกเรียน และการให้คำแนะนำ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการใช้โปรแกรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างประกอบกัน เช่น การให้คำปรึกษา การให้คำปรึกษาระหว่างเพื่อน การฝึกอบรมทักษะชีวิต การให้การศึกษา การกำหนดเงื่อนไขเพื่อสนับสนุนครอบครัว และการส่งตัวไปยังองค์กรอื่นเพื่อทำกิจกรรมหรือบริการที่เหมาะสมหรือการส่งเข้าร่วมองค์กรด้านเด็กในชุมชน³² รวมทั้งโปรแกรมการฟื้นฟูพฤติกรรมและการกลับสู่สังคมที่ต้องการให้เด็กที่กระทำ ความผิดสามารถพัฒนาหรือปรับปรุงตนเอง ตลอดจนนำไปสู่การกลับเข้าใช้ชีวิตในครอบครัวของตนและเป็นสมาชิกที่มีคุณภาพของชุมชน ภายใต้โปรแกรมเพื่อการฟื้นฟูพฤติกรรมและการกลับสู่สังคมนี้ ผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กจะได้รับการปล่อยตัวกลับไปอยู่กับบิดามารดา ผู้ปกครอง ญาติ หรือบุคคลอื่นซึ่งรับผิดชอบในชุมชน โดยต้องดำเนินการต่าง ๆ ตามที่ถูกกำหนด และจะตกอยู่ภายใต้การควบคุมและการแนะนำของเจ้าพนักงานสวัสดิการสังคมและการพัฒนาของท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วย (Local Social Welfare and Development Officer)³³

โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่า Young Offenders Act 1994 ของรัฐเวสเทิร์นออสเตรเลีย ประเทศออสเตรเลีย Welfare and Institutions Code ของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา และ Juvenile Justice and Welfare Act of 2006 ของประเทศฟิลิปปินส์นั้น มีทั้งบทบัญญัติที่บังคับและบทบัญญัติที่ให้ดุลยพินิจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในการอนุญาตให้ ผู้แทนชุมชนหรือสมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและ เยาวชนได้ โดยมาตรการที่บังคับส่วนใหญ่เป็นการบังคับให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการด้านต่าง ๆ ที่มีองค์ประกอบมาจากชุมชน ซึ่งการยึดโยงเช่นนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วม ยุติธรรมชุมชน และสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและกฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของ สหประชาชาติ ว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน (United Nations

³¹ Republic Act No. 9344, Section 15.

³² John Reyl L. Mosquito, *Handling Child in Conflict with the Law (RA9344): Roles of the Barangay and SK* (Quezon City: Central Book Supply, 2009), 81.

³³ Republic Act No. 9344, Section 16.

Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice) ที่ต้องการเปี่ยมเบเนดิก โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้ายที่สุดอีกด้วย³⁴ ในขณะที่มาตรการที่ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้ดุลยพินิจในการกำหนดให้ประชาชนหรือชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลเด็กและเยาวชนที่เป็นผู้กระทำความผิดเพื่อให้ช่วยดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งหากปราศจากการอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีอำนาจแล้ว การมีส่วนร่วมของประชาชนหรือชุมชนในการดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชนย่อมไม่อาจเกิดขึ้นได้ทำนองเดียวกับบทบัญญัติของประเทศไทย ดังที่ได้อธิบายแล้ว

2.2 ปัญหารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน

ภายใต้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนได้ใน 2 รูปแบบเท่านั้น กล่าวคือ (1) ผู้แทนชุมชนอาจถูกเชิญเข้ามาเพื่อร่วมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนทั้งในชั้นก่อนฟ้องคดีและหลังฟ้องคดี และ (2) สมาชิกในชุมชนอาจได้รับแต่งตั้งให้เข้ามาเป็นผู้ช่วยเจ้าพนักงานคุมประพฤติในการดูแลและสอดส่องผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนตามคำสั่งศาล แต่ในทางปฏิบัติการมีส่วนร่วมรูปแบบนี้แทบไม่เคยเกิดขึ้นเลย³⁵

การมีส่วนร่วมทั้งสองรูปแบบข้างต้นเป็นรูปแบบที่ชุมชนได้รับการชักนำจากเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐภายใต้กฎหมายซึ่งได้ให้อำนาจไว้ ซึ่งในทางปฏิบัติการมีส่วนร่วมทั้งสองรูปแบบย่อมไม่อาจเกิดขึ้นได้เลยหากเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีอำนาจใช้ดุลยพินิจไม่เชิญหรือไม่ให้อีกโอกาสบุคคลหรือชุมชนเข้ามามีบทบาทในการแก้ไขปัญหาการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนดังที่ได้อธิบายแล้วในหัวข้อก่อนหน้านี้

รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดของประเทศไทยดังกล่าวมีลักษณะคล้ายกับรูปแบบการมีส่วนร่วมของรัฐเวสต์เทิร์นออสเตรเลีย ประเทศออสเตรเลีย ตามกฎหมายของรัฐเวสต์เทิร์นออสเตรเลีย นั้น สมาชิกในชุมชนจะเข้ามา มีบทบาทและมีส่วนร่วมได้ทั้งในรูปแบบของการเข้าเป็นกรรมการพิจารณาการปล่อยตัวจากการสอดส่องดูแลและการรับแต่งตั้งให้เป็นผู้สอดส่องผู้กระทำความผิด ซึ่งการมีส่วนร่วมในรูปแบบของการทำหน้าที่เป็นกรรมการพิจารณาการปล่อยตัวจากการสอดส่องดูแลนั้นก็เพื่อ

³⁴ United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice, No. 1.

³⁵ ผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัว, สัมภาษณ์โดยคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ม.ป.ท., กุมภาพันธ์ 2563 และพฤษภาคม 2563.

ให้ประชาชนหรือชุมชนมีส่วนร่วมในการคิด วางแผน และตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหาการกระทำ ความผิดในชุมชน ในขณะที่การมีส่วนร่วมในฐานะผู้สอดส่องผู้กระทำความผิดนั้นเป็นการเน้น การดำเนินการหรือปฏิบัติงานเพื่อแก้ปัญหาชุมชน

ส่วนรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กในมลรัฐ แคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา กฎหมายกำหนดให้ชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ในสอง รูปแบบทำนองเดียวกับประเทศไทยและรัฐเวสเทิร์นออสเตรเลีย ประเทศออสเตรเลีย กล่าวคือ รูปแบบแรก โดยการกำหนดให้มีส่วนร่วมในการเข้าเป็นคณะกรรมการ ได้แก่ สมาคมองค์กรด้าน ความร่วมมือในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็ก และรูปแบบที่สอง คือ การกำหนด ให้เข้าปฏิบัติงานโดยตรง เช่น การทำหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในชุมชนและอาสาสมัคร ซึ่งทำหน้าที่ สอดส่องว่าเด็กและเยาวชนผู้นั้นได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขก่อนได้รับการปล่อยตัวและไม่ได้กระทำ ความผิดใด ๆ อีก เป็นต้น

รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กในประเทศ ฟิlippินส์นั้นมีลักษณะทำนองเดียวกับประเทศไทย รัฐเวสเทิร์นออสเตรเลีย ประเทศออสเตรเลีย และมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา กล่าวคือ กฎหมายกำหนดให้ประชาชนสามารถ เข้ามีส่วนร่วมได้ในสองรูปแบบ ทั้งในรูปแบบของการร่วมวางแผนภายใต้การเข้าเป็นกรรมการใน ชุดต่าง ๆ เช่น สมาคมท้องถิ่นเพื่อการปกป้องเด็ก และในรูปแบบของการดำเนินการในโปรแกรม เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เน้นการเข้าดำเนินงานหรือปฏิบัติงานในชุมชนเพื่อสอดส่อง และป้องกันการกระทำความผิดที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคตต่อไป

อย่างไรก็ดี ในทางปฏิบัติของประเทศไทย การกำหนดรูปแบบของการมีส่วนร่วม เพื่อดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนเอาไว้เพียงสองรูปแบบนั้นเป็นการจำกัด โอกาสของชุมชนที่มีความพร้อมและมีความตระหนักในการร่วมแก้ปัญหาของส่วนรวมภายใต้ กรอบความคิดของยุติธรรมชุมชนและการมีส่วนร่วม³⁶ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ไม่สามารถ เกิดขึ้นได้ในขั้นตอนอื่น ๆ โดยเฉพาะกับขั้นตอนของการติดตามและประเมินผลการแก้ไข ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำความผิด ทำให้การดูแลและแก้ไขปัญหาลูกหลานของเด็กและเยาวชน ที่ฝ่าฝืนกฎหมายเป็นไปอย่างไม่เต็มประสิทธิภาพ โดยในประเด็นดังกล่าวนี้ ผลการสำรวจ เกี่ยวกับความคาดหวังและความพร้อมของชุมชนสะท้อนให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการเข้ามามี ส่วนร่วมกับหน่วยงานของรัฐเพื่อแก้ไขปัญหาลูกหลานเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน ซึ่งมีผลกระทบต่อชุมชน ดังตารางต่อไปนี้

³⁶ ผู้แทนชุมชน, สัมภาษณ์โดยคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ม.ป.ท., กันยายน 2562 - พฤษภาคม 2563.

ตาราง 2 ความคาดหวังและความพร้อมของชุมชนในการดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน

ขั้นตอนการมีส่วนร่วม	ค่าเฉลี่ยความคาดหวังของการมีส่วนร่วม	ค่าเฉลี่ยความพร้อมของการมีส่วนร่วม
การวางแผน	3.47	3.49
การปฏิบัติ	3.35	3.43
การร่วมกันรับประโยชน์	3.82	3.67
การร่วมติดตามและประเมินผล	3.56	3.57
รวม	3.5	3.51

โดยกลุ่มตัวอย่างคาดหวังที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นลูกหลานในชุมชน ทั้งในขั้นตอนการวางแผน การปฏิบัติ การร่วมกันรับประโยชน์ และการร่วมติดตามและประเมินผลของการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู โดยระดับความคาดหวังภาพรวมทั้งหมดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.5$)³⁷ ความคาดหวังดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการเข้ามาแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นของตนเอง นอกจากนี้ผลการศึกษาข้างต้นยังมีความสอดคล้องกับความเห็นของกำนันและผู้ใหญ่บ้านที่อยู่ในฐานะของผู้นำชุมชนที่เห็นว่าชุมชนควรมีบทบาทในการเข้ามามีส่วนร่วมทำหน้าที่ในการดูแลเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิด และการเข้ามามีบทบาทของผู้นำชุมชนยังเป็นหนึ่งในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกคนอื่น ๆ ในชุมชนต่อไปอีกในทางปฏิบัติ กล่าวคือ เมื่อผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดแล้ว ผู้นำชุมชนยังสามารถใช้กลไกที่กฎหมายให้อำนาจเพื่อกระจายการมีส่วนร่วมไปยังสมาชิกอื่นได้ เช่น ผู้นำชุมชนสามารถใช้การประชุมในชุมชนเพื่อแจ้งหรือแบ่งหน้าที่ในการดูแลเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดให้กับสมาชิกในชุมชน หรือผู้นำชุมชนสามารถใช้การประชุมคณะกรรมการชุมชนเพื่อกระจายการมีส่วนร่วมดังกล่าวต่อไป³⁸

สำหรับรูปแบบที่ใช้ในการดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนนั้นอาจเป็นไปได้ทั้ง 4 ขั้นตอนของกระบวนการการมีส่วนร่วม อันประกอบด้วย

³⁷ บุญชม ศรีสะอาด, “การแปลผลเมื่อใช้เครื่องมือรวบรวมข้อมูลแบบมาตราส่วนประมาณค่า,” สืบค้นเมื่อ 2 กรกฎาคม 2563, https://edu.msu.ac.th/jem/home/journal_file/63.pdf.

³⁸ ผู้แทนชุมชน, สัมภาษณ์โดยคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ม.ป.ท., กันยายน 2562 - พฤษภาคม 2563.

1) ขั้นตอนการวางแผนโดยผลสำรวจระดับความคาดหวังอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.47$) และมีความพร้อมที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.49$) ซึ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้ อาจเป็นการมีส่วนร่วมแบบง่าย ๆ ที่ไม่มีความซับซ้อน เช่น การให้ข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ หรืออาจเป็นการมีส่วนร่วมที่อาจต้องใช้การประชุมเพื่อวางแผน พูดคุย และแลกเปลี่ยนความเห็น เช่น การกำหนดปัญหาและความต้องการ รวมถึงกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการแก้ไขพฤติกรรมให้ชัดเจน เป็นต้น

2) ขั้นตอนการปฏิบัติ โดยผลสำรวจระดับความคาดหวังอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.35$) และมีความพร้อมที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.43$) ซึ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้ อาจมีลักษณะเป็นการลงมือปฏิบัติด้วยตนเองโดยตรง เช่น การช่วยเหลือควบคุม ดูแลเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนหรือรวมกลุ่มหรือเป็นองค์กรเพื่อดูแลหรือให้คำปรึกษาผู้กระทำความผิดที่กำลังปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เป็นต้น นอกจากนี้ รูปแบบของการมีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้ยังอาจอยู่ในลักษณะของการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ประสานงานหรือติดต่อระหว่างผู้กระทำความผิดกับหน่วยงานของรัฐต่าง ๆ ประสานงานหรือติดต่อระหว่างผู้กระทำความผิดกับสมาชิกในชุมชน หรือทำหน้าที่สนับสนุนสถานที่หรืออุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เป็นต้น

3) ขั้นตอนการร่วมกันรับประโยชน์ โดยผลสำรวจระดับความคาดหวังอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.82$) และมีความพร้อมที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.67$) ซึ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้เป็นเรื่องของการรับประโยชน์จากความสำเร็จ เช่น มีความมั่นใจว่าชุมชนปลอดภัยมากขึ้น หรือมีความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นของคนในชุมชนกับเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิด เป็นต้น โดยความคาดหวังและความพร้อมข้อนี้แสดงให้เห็นว่าสมาชิกในชุมชนประสงค์ที่จะเห็นชุมชนพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น รวมถึง ต้องการผลดีจากการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนในชุมชนอีกด้วย ทั้งนี้ ในทางปฏิบัติการมีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้ ประชาชนและชุมชนจะได้รับผลประโยชน์ข้างต้นร่วมกัน แม้ว่าตนเองจะไม่คาดหวังหรือมีความพร้อมก็ตาม

4) ขั้นตอนการร่วมติดตามและประเมินผลของการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู โดยผลสำรวจระดับความคาดหวังอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.56$) และมีความพร้อมที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.57$) ซึ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้ เป็นการติดตามความสำเร็จและความล้มเหลวของการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู โดยอาจเป็นลักษณะที่ไม่เป็นทางการ เช่น การรับฟังรายงานของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง หรือพบปะพูดคุยถึงผลที่เกิดขึ้นภายหลังการปฏิบัติตามแผนกับเด็กและเยาวชน เป็นต้น รวมถึงอาจเป็นการมีส่วนร่วมดำเนินการพัฒนาแผนแก้ไขบำบัด

ฟื้นฟูให้ประสบความสำเร็จต่อไป เช่น การเข้าร่วมในเวทีของชุมชนหรือหน่วยงานราชการเพื่อให้ข้อคิดเห็น เป็นต้น

2.3 ปัญหาระดับของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน

นอกจากข้อจำกัดทางกฎหมายของประเทศไทยในปัจจุบันที่กำหนดให้เจ้าหน้าที่ของรัฐคือ ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน สามารถใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาและเชิญผู้แทนชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน รวมถึงการจำกัดรูปแบบในการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือชุมชนในการดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนนั้นก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติแล้วการเข้ามามีบทบาทของประชาชนในขั้นตอนต่าง ๆ ของการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นสมาชิกของชุมชนหรือสังคมนั้น ยังเป็นอีกปัญหาหนึ่งซึ่งส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม รวมทั้งฟื้นคืนความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำความผิดกับชุมชน และอาจส่งต่อการลงมือกระทำผิดซ้ำอีกในอนาคตอีกด้วย

ผลการศึกษาเกี่ยวกับประสบการณ์ในการช่วยดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างเกินกว่าหนึ่งในสามไม่เคยเข้าไปมีส่วนร่วมในการช่วยดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นการดำเนินการทางด้านการวางแผน การปฏิบัติ และการติดตามและประเมินผลของการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูด้วยแล้วประสบการณ์ในการเข้าร่วมของกลุ่มตัวอย่างยิ่งลดน้อยลง ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 3 ประสพการณ์ของการมีส่วนร่วมในการดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน

ขั้นตอนการมีส่วนร่วม (n=400)	ไม่เคยมีส่วนร่วม (ร้อยละ)	เคยมีส่วนร่วม (ร้อยละ)
การวางแผน		
- ให้ข้อมูลเพื่อวางแผน	150 (37.5)	250 (62.5)
- กำหนดปัญหาและความต้องการ	149 (37.25)	251 (62.75)
- กำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์	153 (38.25)	247 (61.75)
การปฏิบัติ		
- ช่วยเหลือ ควบคุม ดูแลการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยตรง	146 (36.5)	254 (63.5)
- ประสานงานหรือติดต่อระหว่างผู้กระทำความผิดกับหน่วยงานของรัฐ	136 (34)	264 (66)
- ประสานงานหรือติดต่อระหว่างผู้กระทำความผิดกับสมาชิกในชุมชน	163 (40.75)	237 (59.25)
- สนับสนุนสถานที่หรืออุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู	154 (38.5)	246 (61.5)
- รวมกันเป็นกลุ่มหรือเป็นองค์กรเพื่อดูแลหรือให้คำปรึกษาผู้กระทำความผิด	158 (39.5)	242 (60.5)
การร่วมกันรับประโยชน์		
- มีความมั่นใจว่าความปลอดภัยในชุมชนมีมากขึ้น	107 (26.75)	293 (73.25)
- ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนกับเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดดีขึ้น	99 (24.75)	301 (75.25)
การร่วมติดตามและประเมินผล		
- ติดตามความสำเร็จและความล้มเหลวของการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู	150 (37.5)	250 (62.5)
- ติดตามเพื่อพัฒนาการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู	149 (37.25)	251 (62.75)

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่เคยเข้ามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน จะพบว่า ระดับของการมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ทั้งในขั้นตอนการวางแผน การปฏิบัติ การร่วมกันรับประโยชน์ และการร่วมติดตามและประเมินผลของการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.1$) ซึ่งทั้งข้อจำกัดของการเข้าไปมีส่วนร่วมในการดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนในชุมชนของตนเองนั้น ส่วนหนึ่งเป็นเพราะกฎหมายไม่ได้เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนสามารถเข้าไปได้อย่างเต็มที่ เป็นผลทำให้สมาชิกในชุมชนไม่สามารถเข้าร่วมได้ รวมถึง เกิดความเพิกเฉยต่อการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาในชุมชนของตน

ตาราง 4 ระดับของการมีส่วนร่วมในการดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน

ขั้นตอนการมีส่วนร่วม	ค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วม	แปลผล
การวางแผน	3.11	ปานกลาง
การปฏิบัติ	3.05	ปานกลาง
การร่วมกันรับประโยชน์	3.15	ปานกลาง
การร่วมติดตามและประเมินผล	3.11	ปานกลาง
รวม	3.1	ปานกลาง

หากพิจารณาถึงความคาดหวังและความพร้อม ดังตารางที่ 2 ข้างต้น ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าบุคคลที่เป็นสมาชิกในชุมชนปรารถนาที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนอยู่ในระดับปานกลางและมาก โดยขั้นตอนการวางแผนมีระดับความคาดหวังอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.47$) และมีความพร้อมที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.49$) ขั้นตอนการปฏิบัติมีระดับความคาดหวังอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.35$) และมีความพร้อมที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.43$) ขั้นตอนของการร่วมติดตามและประเมินผลมีระดับความคาดหวังอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.56$) และมีความพร้อมที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.57$) และในขั้นตอนการร่วมกันรับประโยชน์จากการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูมีระดับความคาดหวังอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.82$) และมีความพร้อมที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.67$) เช่นกัน

คณะผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่า แม้ผลการศึกษาจะปรากฏให้เห็นว่าความคาดหวังและความพร้อมของการมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวอย่างจะอยู่ทั้งในระดับปานกลางและมาก แต่หากพิจารณาต่อไป จะพบว่า ทั้งความคาดหวังและความพร้อมระดับปานกลางดังกล่าวใกล้เคียงต่อการเปลี่ยนเป็นระดับมาก โดยรัฐและผู้ใช้อำนาจรัฐจำเป็นต้องร่วมมือเพื่อกันพัฒนาวิธีการ ทั้งที่อยู่ในรูปของนโยบาย เช่น การกำหนดแนวทางให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมดังเช่นกรณีพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ทำอยู่³⁹ และการแก้ไขกฎหมายเพื่อกำหนดให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นต่อไป

ผลกระทบที่เกิดขึ้นในสังคม

ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศไทยดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบในสังคมหลายประการ คือ ทำให้คุณภาพการตัดสินใจในการแก้ปัญหาการกระทำความผิดลดลง ไม่สามารถป้องกันการกระทำความผิด สูญเสียเวลาในการแก้ปัญหา ทำให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องขาดความใกล้ชิดกับประชาชน ทำให้ประชาชนเพิกเฉยต่อประเด็นสาธารณะ นอกจากนี้ คณะนักวิจัยและผู้ให้ข้อมูลสำคัญในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนยังมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันต่อไปว่า บทบัญญัติดังกล่าวยังไม่ส่งเสริมการคืนคนดีสู่สังคม และไม่สนับสนุนให้เกิดการสร้างความผูกพันระหว่างผู้เคยกระทำความผิดและสมาชิกคนอื่น ๆ ในชุมชนอีกด้วย⁴⁰

ปัญหาทางกฎหมายดังกล่าวมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น เนื่องจากในระยะไม่กี่ปีมานี้ ประเทศไทยใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ผ่านการจัดทำและปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 86 และ 90 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด โดยนับจากปีที่พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 อันเป็นกฎหมายที่ใช้เพื่อแก้ไขการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนมีผลบังคับใช้จนถึงในปัจจุบัน ประเทศไทยมีสถิติการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนที่ถูกฟ้องต่อศาลเยาวชนและครอบครัว และมีจำนวนคดีอาญาที่มีการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ดังตารางต่อไปนี้

³⁹ ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, สัมภาษณ์โดยคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ม.ป.ท., มกราคม 2563 และพฤษภาคม 2563.

⁴⁰ ผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัว, อัยการคดีเยาวชนและครอบครัว, และผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, สัมภาษณ์โดยคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ม.ป.ท., มกราคม 2563 - พฤษภาคม 2563.

ตาราง 5 จำนวนคดีอาญาที่มีการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาระหว่างปี พ.ศ. 2553-2560

ปี พ.ศ.	จำนวนคดีอาญารับใหม่ที่ ถูกฟ้องต่อศาลเยาวชนและ ครอบครัว (คดี)	จำนวนคดีอาญาที่ถูกใช้ มาตรการพิเศษแทนการดำเนิน คดีอาญา (คดี)	คิดเป็นร้อยละ จากคดีทั้งหมด
2553	30,609	N/A	N/A
2554	29,453	588	1.99
2555	26,335	1,035	3.93
2556	31,304	1,784	5.69
2557	29,091	3,665	12.59
2558	26,938	10,335	38.36
2559	24,520	13,646	55.65
2560	20,204	11,827	58.53

ตัวเลขจำนวนคดีอาญาที่ถูกใช้มาตรการนี้มีจำนวนมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งหากเปรียบเทียบเป็นสัดส่วนกับคดีอาญาทั้งหมดที่ถูกฟ้องในปีแล้ว สัดส่วนดังกล่าวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2559-2560 สัดส่วนการใช้มาตรการดังกล่าวมีจำนวนเกินกึ่งหนึ่งของคดีอาญาที่ถูกฟ้อง ด้วยเหตุนี้ ประสิทธิภาพของมาตรการทางกฎหมายดังกล่าวจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ไม่ควรถูกละเลย โดยเฉพาะในประเด็นของการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไข ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนในชุมชนภายใต้กฎหมาย

3. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

3.1 บทสรุป

ปัจจุบันประเทศต่าง ๆ ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือชุมชนในการดำเนินกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานของรัฐ ทั้งนี้ เพื่อเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจ สร้างความโปร่งใส และสร้างการยอมรับจากประชาชนหรือชุมชนผู้จะได้รับผลจากการดำเนินกิจกรรมของรัฐ โดยการมีส่วนร่วมนี้ประชาชนหรือชุมชนอาจเข้าไปดำเนินการในขั้นตอนของการวางแผน การปฏิบัติ การรับผลประโยชน์ หรือการติดตามและประเมินผลก็ได้ โดยประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทย ได้นำหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือชุมชนนี้บัญญัติไว้ในกฎหมายต่าง ๆ

ของประเทศตน

ภายใต้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศไทย นำหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือชุมชนมาใช้เพื่อให้ประชาชนหรือชุมชนได้ร่วมแก้ไขพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎหมายของเด็กและเยาวชนผู้เป็นลูกหลานในชุมชน โดยกำหนดมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาซึ่งมีการใช้แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนทั้งในชั้นก่อนฟ้องคดีและหลังฟ้องคดี การบัญญัติกฎหมายลักษณะดังกล่าวจึงเป็นรูปธรรมของการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน และยังสอดคล้องกับแนวคิดการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและยุติธรรมชุมชน รวมทั้งสอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศที่อนุญาตให้ด้วยสิทธิเด็กและกฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติ ว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน นอกจากนี้ สมาชิกในชุมชนยังอาจเข้ามามีส่วนร่วมได้หากได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ช่วยเจ้าพนักงานคุมประพฤติในการดูแลและสอดส่องผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนตามคำสั่งศาลได้อีกช่องทางหนึ่ง

ภายใต้ Young Offenders Act 1994 การมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กของรัฐเวสต์เทิร์นออสเตรเลีย ประเทศออสเตรเลีย ได้กำหนดไว้ 2 รูปแบบ คือ การเข้าเป็นกรรมการพิจารณาการปล่อยตัวจากการสอดส่องดูแลและการรับแต่งตั้งให้เป็นผู้สอดส่องผู้กระทำความผิด โดยการมีส่วนร่วมในรูปของการทำหน้าที่เป็นกรรมการพิจารณาการปล่อยตัวจากการสอดส่องดูแลนั้นเพื่อให้ประชาชนหรือชุมชนมีส่วนร่วมในการคิด วางแผน และตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหาการกระทำความผิดในชุมชน ส่วนการมีส่วนร่วมในฐานะผู้สอดส่องผู้กระทำความผิดนั้น เป็นการเน้นการดำเนินการหรือปฏิบัติงานเพื่อแก้ปัญหาชุมชน

ภายใต้ Welfare and Institutions Code การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้กำหนดไว้ 2 รูปแบบ คือ การเข้าเป็นสมาชิกหรือองค์กรด้านความร่วมมือในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็ก และการทำหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในชุมชนและอาสาสมัคร

ภายใต้ Juvenile Justice and Welfare Act of 2006 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กของประเทศฟิลิปปินส์ได้กำหนดไว้ 2 รูปแบบ คือ การเข้าเป็นกรรมการสภาท้องถิ่นเพื่อการปกป้องเด็ก และการดำเนินงานหรือปฏิบัติงานในชุมชนเพื่อสอดส่องและป้องกันการกระทำความผิดที่อาจเกิดขึ้นในชุมชน

อย่างไรก็ดี แม้ว่าพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 จะกำหนดให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎหมายของเด็กและเยาวชนผู้เป็นลูกหลานในชุมชนได้ แต่คณะผู้วิจัย พบว่า ยังคงมีปัญหา 3 ประการ คือ

- 1) การให้ดุลยพินิจแก่ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนในการเชิญผู้แทนชุมชนเพื่อเข้ามาประชุมและจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู
- 2) รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนที่จำกัดไว้ในขั้นตอนของการวางแผนและการปฏิบัติงานเท่านั้น
- 3) การไม่เคยมีส่วนร่วมในการดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน ในขณะที่ความคาดหวังและความพร้อมของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนอยู่ในระดับปานกลางและระดับมากที่จะพัฒนาให้สูงขึ้นได้

ปัญหาทั้ง 3 ประการดังกล่าวไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบกับการให้โอกาสสมาชิกในชุมชนได้เข้าร่วมแก้ไขปัญหของชุมชนเท่านั้น แต่ยังทำให้การมีส่วนร่วมในการแก้ไขพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนเป็นไปได้ยากในทางปฏิบัติและส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพและการอำนวยความสะดวกของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยในภาพรวมอีกด้วย

3.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา วิเคราะห์ปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนในประเทศไทย และวิเคราะห์เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนในต่างประเทศ คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ดังนี้

- 1) กำหนดให้ผู้ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนไม่มีดุลยพินิจในการเชิญผู้แทนชุมชนเข้าร่วมในการประชุมเพื่อจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู โดยการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 กำหนดเชิญผู้แทนชุมชนเป็นกรรมการและเข้าร่วมประชุมเพื่อจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู
- 2) ไม่ควรจำกัดรูปแบบของการมีส่วนร่วมไว้ในขั้นตอนของการวางแผนและการปฏิบัติงานเท่านั้น แต่ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนสามารถเข้าร่วมในขั้นตอนของการติดตามและประเมินผลด้วยโดยการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

3) ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน โดยการปรับปรุงหรือพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนดังเช่นที่ชุมชนมีความคาดหวังและมีความพร้อมในทุกๆ ขั้นตอน ทั้งการเข้าเป็นกรรมการเพื่อจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูทำนองเดียวกับกฎหมายของรัฐเวสเทิร์นออสเตรเลีย ประเทศออสเตรเลีย กฎหมายของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา และกฎหมายของประเทศฟิลิปปินส์ และการปฏิบัติรวมถึงการร่วมติดตามและประเมินผล ซึ่งอาจประกอบด้วยการช่วยเหลือ ควบคุม ดูแลการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนโดยตรง การประสานงานหรือติดต่อระหว่างผู้กระทำความผิดกับหน่วยงานของรัฐต่าง ๆ การประสานงานหรือติดต่อระหว่างผู้กระทำความผิดกับสมาชิกในชุมชน การสนับสนุนสถานที่หรืออุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู การรวมกันเป็นกลุ่มหรือเป็นองค์กรเพื่อดูแลหรือให้คำปรึกษาผู้กระทำความผิด การติดตามความสำเร็จและความล้มเหลวของการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เช่น การรับฟังรายงานของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง การพบปะพูดคุยถึงผลที่เกิดขึ้นภายหลังปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูกับเด็กและเยาวชน และการติดตามเพื่อพัฒนาการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เช่น เข้าร่วมในเวทีของชุมชนหรือหน่วยงานราชการเพื่อให้ข้อคิดเห็น

การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจะทำให้การอำนวยความสะดวกทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศไทยเป็นไปได้อย่างแท้จริง อันจะดำรงไว้ซึ่งความสมดุลระหว่างการรักษาสวัสดิภาพของผู้กระทำความผิดและการรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชนและสังคมส่วนรวมต่อไป⁴¹

⁴¹ บทความนี้สรุปจากงานวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน” โดยได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากงบประมาณโครงการสนับสนุนการวิจัย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561.

References

- Acharya Chutinun. *Law on Child, Juvenile and Family Cases*. 3rd ed. Bangkok: Winyuchon, 2009. [in Thai]
- Boonchom Srisa-ard. "Assessment on the Use of Rating Scale Measure." Accessed June 2, 2020. https://edu.msu.ac.th/jem/home/journal_file/63.pdf. [in Thai]
- Cox, Steven M., Jennifer M. Allen, Robert D. Hanser, and John J. Conrad. *Juvenile Justice: A Guide to Theory, Policy, and Practice*. 7th ed. California: SAGE Publications, 2011.
- Johnstone, Gerry, and Daniel W. Van Ness. *Handbook of Restorative Justice*. Devon: Willan Publishing, 2007.
- Johnstone, Gerry. *Restorative Justice: Ideas, Values, Debates*. Devon: Willan Publishing, 2002.
- Kanit Na Nakorn. *Criminal Procedure Law*. 9th ed. Bangkok: Winyuchon, 2018. [in Thai]
- Karp, David R., and Todd R. Clear. *Community Justice: A Conceptual Framework*. Washington, DC: United States Department of Justice, Office of Justice Programs, National Institute of Justice, 2000.
- Korakotch Narkwichet. *The Study of the Model of Community Involving Community-Based Correction*. Bangkok: Department of Probation, 2011. [in Thai]
- Messmer, Heinz, and Hans-Uwe Otto. *Restorative Justice on Trial: Pitfalls and Potentials of Victim-Offender Mediation-International Research Perspectives*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 1992.
- Mosquito, John Reyl L. *Handling Child in Conflict with the Law (RA9344): Roles of the Barangay and SK*. Quezon City: Central Book Supply, 2009.
- Nirun Jongwuttivech. *Public Participation for Development*. Bangkok: Saksopha Printing, 1983. [in Thai]

Sittichok Deachpibal. "Participation of the Local Community to Manage and Conserve the Environmental Quality of Mangrove Forest: A Study Exclusively of the Local Community in Phuket Province." Master's thesis, Thammasat University, 2011.
[in Thai]

United Nations. *Handbook on Restorative Justice Programmes*. New York: United Nations Publication, 2006.

Yamane, Taro. *Statistics: An Introductory Analysis*. 2nd ed. New York: Harper and Row, 1973.

Yud Sang-uthai. *Handbook on Child Court Law*. Pra Na Korn: Prachanithi Office, 1951.
[in Thai]